



## Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT  
E. SHARPSTON  
fremsat den 18. juni 2015<sup>1</sup>

**Sag C-298/14**

**Alain Laurent Brouillard**  
**mod**  
**Jury du concours de recrutement de référendaires près la Cour de cassation**  
**og**  
**État belge**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Conseil d'État (Belgien))

»(Fri bevægelighed for arbejdstagere — undtagelse for »ansættelse i den offentlige administration« — direktiv 2005/36/EF — anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer — begrebet »lovreguleret erhverv« — adgang til deltagelse i udvælgelsesprøve med henblik på ansættelse af referendarer ved den belgiske Cour de cassation)«

1. Denne anmodning om en præjudiciel afgørelse udspringer af en sag for Conseil d'État (herefter »den forelæggende ret«), hvor en belgisk statsborger, Alain Laurent Brouillard, har anfægtet den afgørelse, der er truffet af bedømmelseskomitéen i forbindelse med en udvælgelsesprøve med henblik på ansættelse af referendarer ved Cour de cassation, om at nægte ham adgang til udvælgelsesprøven. Afgørelsen var begrundet med, at Alain Laurent Brouillard ikke har de akademiske grader, der krævedes for at ansøge om den pågældende stilling, dvs. en juridisk doktor-, kandidat- eller mastergrad fra et belgisk universitet eller en eksamen, der er opnået i udlandet, og som af den kompetente myndighed i Belgien er ligestillet med de belgiske akademiske grader.

2. Alain Laurent Brouillard har i det væsentlige anført, at hans eksamensbeviser, herunder en jurist-lingvist-specialistgrad udstedt af et fransk universitet, kombineret med hans erhvervserfaring ved Cour de cassations afdeling for dokumentation og tekstoverensstemmelse<sup>2</sup>, gav ham de fornødne erhvervsmæssige kvalifikationer. Han har anført, at udvælgelseskomitéen ved kun at undersøge hans akademiske grader har tilsidesat både hans ret til fri bevægelighed som arbejdstager og Den Europæiske Unions (herefter »EU«) ordning for anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer.

3. Den forelæggende ret har anmodet om Domstolens retningslinjer vedrørende spørgsmålet, om artikel 45 TEUF og 49 TEUF samt Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/36/EF af 7. september 2005 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer<sup>3</sup>, hvis de finder anvendelse i hovedsagen, er til hinder for, at udvælgelseskomitéen kan nægte Alain Laurent Brouillard adgang til udvælgelsesprøven med den begrundelse, at han ikke havde de krævede akademiske grader, uden at efterprøve, om hans eksamensbeviser kombineret med hans erhvervserfaring gav ham tilsvarende erhvervsmæssige kvalifikationer.

1 — Originalsprog: engelsk.

2 — Denne afdeling er bl.a. ansvarlig for at oversætte domme og udtalelser til Belgiens officielle sprog og bekræfte overensstemmelsen mellem de forskellige sprogversioner af disse dokumenter.

3 — EUT L 255, s. 22, som med seneste ændringer, på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, ved Kommissionens forordning (EU) nr. 213/2011 af 3.3.2011 om ændring af bilag II og V til direktiv 2005/36 (EUT L 59, s. 4).

## EU-retten

### *EUF-traktaten*

4. Mens artikel 45 TEUF sikrer arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Unionen, bestemmer artikel 45, stk. 4, TEUF, at denne artikel ikke gælder for ansættelser i den offentlige administration.

5. Artikel 49, stk. 1, TEUF forbyder restriktioner, som hindrer statsborgere i en medlemsstat i frit at etablere sig på en anden medlemsstats område.

### *Direktiv 2005/36*

6. Direktiv 2005/36 har til formål at fremme den frie bevægelighed for personer (og dermed arbejdstagere) og tjenesteydelser inden for Unionen<sup>4</sup>. Det garanterer personer, der har erhvervet deres erhvervsmæssige kvalifikationer i en medlemsstat, adgang til og mulighed for at udøve samme erhverv i en anden medlemsstat, såfremt de opfylder ikke-diskriminerende og objektivt begrundede betingelser for erhvervsudøvelsen, som denne anden medlemsstat pålægger, forudsat at betingelserne er i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet<sup>5</sup>.

7. Direktiv 2005/36 berører ikke anvendelsen af artikel 45, stk. 4, TEUF<sup>6</sup>.

8. I henhold til artikel 1 (»formål«), skal en medlemsstat, såfremt den på sit område kræver bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer for adgang til eller udøvelse af et lovreguleret erhverv, anerkende de erhvervsmæssige kvalifikationer, der er opnået i en eller flere andre medlemsstater, og som giver indehaveren af de pågældende kvalifikationer ret til dér at udøve det samme erhverv, med henblik på adgang til og udøvelse af det pågældende erhverv<sup>7</sup>.

9. Artikel 3, stk. 1, indeholder følgende definitioner:

- »a) »lovreguleret erhverv«: en eller flere former for erhvervsmæssig virksomhed under ét, når der enten direkte eller indirekte ifølge love eller administrative bestemmelser kræves bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer for adgang hertil eller udøvelse eller en form for udøvelse heraf; især vil anvendelsen af en faglig titel, der ifølge love eller administrative bestemmelser er begrænset til en person, der er i besiddelse af en bestemt erhvervsmæssig kvalifikation, være en form for udøvelse. [...]
- b) »erhvervsmæssige kvalifikationer«: kvalifikationer, som er attesteret ved et uddannelsesbevis, et kursusbevis som omhandlet i artikel 11, litra a), nr. i), og/eller erhvervserfaring
- c) »uddannelsesbevis«: eksamensbeviser, certifikater og andre beviser for en erhvervskompetencegivende uddannelse, der overvejende har fundet sted i [Den Europæiske Union], udstedt af en myndighed udpeget i overensstemmelse med love eller administrative bestemmelser i vedkommende medlemsstat. [...]

[...]

4 — Første betragtning til direktiv 2005/36.

5 — Tredje betragtning til direktiv 2005/36.

6 — 41. betragtning til direktiv 2005/36.

7 — Dette formål svarer til formålet i Rådets direktiv 89/48/EØF af 21.12.1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (EFT 1989 L 19, s. 16), som direktiv 2005/36 ophævede. Jf. dom Kommissionen mod Spanien (C-286/06, EU:C:2008:586, præmis 71).

- e) »lovreguleret uddannelse«: enhver uddannelse, som er specifikt rettet mod udøvelse af et bestemt erhverv, og som består af et uddannelsesforløb, om fornødent suppleret med en erhvervsuddannelse, en praktisk uddannelse eller erhvervspraktik. [...]

[...]«

10. Artikel 4 vedrører virkningerne af anerkendelse og bestemmer:

»1. Værtsmedlemsstatens anerkendelse af de erhvervsmæssige kvalifikationer giver den begunstigede adgang til i denne medlemsstat at optage det erhverv, som han er kvalificeret til i hjemlandet, og til at udøve det på samme vilkår som landets egne statsborgere.

2. Med henblik på dette direktiv er det erhverv, som ansøgeren ønsker at udøve i værtsmedlemsstaten, det samme som det, han er kvalificeret til i hjemlandet, hvis det omfatter sammenlignelige former for virksomhed.«

11. Artikel 13, stk. 1, (»Betingelser for anerkendelse«), som vedrører den generelle ordning for anerkendelse af uddannelsesbeviser bestemmer følgende: »Når der i en værtsmedlemsstat kræves bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer for adgang til eller udøvelse af et lovreguleret erhverv, skal denne medlemsstats kompetente myndighed give ansøgeren mulighed for at få adgang til dette erhverv og udøve det på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere, hvis vedkommende er i besiddelse af det kursus- eller uddannelsesbevis, som i en anden medlemsstat kræves som betingelse for at få adgang til eller for at udøve det samme erhverv. [...]«

12. I henhold til artikel 14, stk. 1, er artikel 13 ikke til hinder for, at værtsmedlemsstaten kræver, at ansøgeren gennemgår en prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller går op til en egnethedsprøve, navnlig såfremt i) den uddannelse, ansøgeren har fået, omfatter fag eller discipliner, der er væsentligt forskellige fra dem, der er omfattet af det uddannelsesbevis, som er foreskrevet i værtsmedlemsstaten, eller ii) det lovregulerede erhverv i værtsmedlemsstaten omfatter en eller flere former for lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed, der ikke forekommer i det tilsvarende erhverv i ansøgerens hjemland, og den uddannelse, der kræves i værtsmedlemsstaten, omfatter fag eller discipliner, der er væsentligt forskellige fra dem, der er omfattet af det af ansøgeren fremlagte kursus- eller uddannelsesbevis. I henhold til artikel 14, stk. 3, første afsnit, kan værtsmedlemsstaten kræve enten en prøvetid eller en egnethedsprøve for de erhverv, hvis udøvelse kræver et præcist kendskab til den nationale ret, og som i det væsentlige og til stadighed består i at rådgive og/eller yde bistand vedrørende den nationale ret.

## Belgisk ret

13. I henhold til artikel 135a i retsplejeloven (code judiciaire) bistås Cour de cassation af »référérendaires« (referendarer), som forbereder dommernes arbejde og det arbejde, der udføres af rådgiverne ved den offentlige anklager (procureur général<sup>8</sup>), medvirker til at fremskaffe dokumentation, forestår oversættelse og offentliggørelse af domme og sikrer overensstemmelse mellem den franske og den nederlandske sprogversion. I henhold til retsplejelovens artikel 259k skal referendarer være fyldt 25 år og have en juridisk doktor- eller kandidatgrad svarende til en juridisk mastergrad i Belgien<sup>9</sup>. Ansøgeren udvælges på grundlag af udvælgelsesprøver, hvis resultater er gyldige i en periode på seks år. I henhold til artikel 259l udnævnes referendaren af kongen for en treårig prøveperiode, hvorefter vedkommende bliver fastansat i stillingen, medmindre kongen beslutter andet efter indstilling fra præsidenten eller den offentlige anklager.

8 — Ifølge oplysningerne på det belgiske justitsministeriums websted udgøres den offentlige anklagers afdeling ved Cour de cassation af den offentlige anklager, chefanklageren og generaladvokater.

9 — Artikel 2 i lov af 30.12.2009.

14. På tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen kunne det franske fællesskabs regering i henhold til artikel 43 og 44 i det franske fællesskabs dekret af 31. marts 2004 om videregående uddannelse, om integration heraf i det europæiske område for videregående uddannelse og om refinansiering af universiteterne ved generelle eller individuelle foranstaltninger anerkende studier, der gennemføres i udlandet, som ligestillet med akademiske grader, der opnås i dette fællesskab, herunder en juridisk mastergrad.

### **De faktiske omstændigheder, retsforhandlingerne og de forelagte spørgsmål**

15. Alain Laurent Brouillard har været ansat ved Cour de cassations afdeling for dokumentation og tekstoverensstemmelse i en årrække. Han har en kandidatgrad i oversættelse, en toårig juridisk kandidatgrad opnået ved et belgisk universitet<sup>10</sup>, en etårig grad i specialiserede studier i menneskerettigheder opnået ved det samme universitet i 2006 og, med hensyn til det akademiske år 2009-2010, en erhvervsfaglig mastergrad inden for jura, økonomi og forvaltning og privatret med speciale som jurist-lingvist (herefter »den erhvervsfaglige mastergrad«), som blev opnået på Poitiers universitet (Frankrig) den 22. november 2010.

16. Den 24. maj 2011 tilmeldte Alain Laurent Brouillard sig udvælgelsesprøven med henblik på ansættelse af referendarer ved Cour de cassation.

17. Den 23. juni 2011 indgav han en ansøgning til det franske fællesskab om anerkendelse af sin erhvervsfaglige mastergrad som ligestillet med en mastergrad i belgisk ret.

18. Den 6. september 2011 underrettede præsidenten for Cour de cassation Alain Laurent Brouillard om udvælgelseskomitéens afgørelse om at afvise hans ansøgning om at få adgang til udvælgelsesprøven. I sin afgørelse bemærkede udvælgelseskomitéen, at en ansøger skal have en juridisk doktor- eller kandidatgrad eller mastergrad opnået ved et belgisk universitet for at kunne udnævnes til referendar ved Cour de cassation med henblik på at sikre, at vedkommende har de fornødne kvalifikationer til at udøve dette erhverv i Belgien. Alain Laurent Brouillard opfyldte ikke denne betingelse, eftersom hans erhvervsfaglige mastergrad ikke var blevet anerkendt af det franske fællesskab som ligestillet med en juridisk mastergrad opnået i Belgien, og eftersom han ikke havde fulgt et tilsvarende uddannelsesforløb ved et belgisk universitet.

19. Den 27. oktober 2011 afslog det franske fællesskab Alain Laurent Brouillards anmodning om ligestilling og indrømmede ham alene ligestilling med en generel akademisk mastergrad. En sådan ligestilling omhandler den akademiske grads niveau snarere end det specifikke indhold af en given grad. Denne afgørelse var baseret på en udtalelse fra enheden for jura og kriminologi under det franske fællesskabs udvalg for ligestilling af uddannelser, der var begrundet således:

»– Et juridisk eksamensbevis udgør dokumentation for, at indehaveren har opnået en viden og teknisk erfaring vedrørende retsordenen i det land, hvor eksamensbeviset er udstedt. Juridiske uddannelser, der gennemføres i udlandet, opfylder således ikke de krav, der stilles af de juridiske fakulteter i det franske fællesskab i Belgien, idet de studerende ved disse fakulteter uddannes til at varetage stillinger som jurist i den belgiske retsorden.

10 — Inden Bologna-reformen af videregående uddannelse omfattede »candidature en droit« i det væsentlige introduktionskurser inden for en række generelle juridiske fag og var en forudsætning for optagelse på det treårige jurakandidatstudium, som omfattede studier af hovedgrenene af belgisk ret, EU-retten og international ret. For at blive kvalificeret som praktiserende advokat krævedes en kandidatgrad i belgisk ret (nu en mastergrad i belgisk ret). En treårig bachelorgrad og en toårig mastergrad i jura har nu erstattet de juridiske kandidatgrader.

- visse af de undervisningsfag, der i det franske fællesskab i Belgien skal gennemføres for at bestå jurastudiets andet trin (navnlig obligationsret, aftaleret, forvaltningsret og socialret), er ikke blevet gennemført i forbindelse med opnåelsen af den [erhvervsfaglige mastergrad], som ønskes anerkendt som ligestillet med en belgisk uddannelsesgrad.«

20. Alain Laurent Brouillard anfægtede udvælgelseskomitéens afgørelse og de kongelige anordninger af 20. september 2012 om udnævnelse af tre nye referendarer ved Cour de cassation ved den forelæggende ret, som udsatte sagen og anmodede om en præjudiciel afgørelse af følgende spørgsmål:

- »1) Skal artikel 45 [TEUF] og 49 TEUF samt direktiv 2005/36 [...] fortolkes således, at de finder anvendelse i en situation, hvor en belgisk statsborger, der er bosat i Belgien, og som ikke har udøvet erhvervsmæssig virksomhed i en anden medlemsstat, til støtte for sin ansøgning om at få adgang til en udvælgelsesprøve med henblik på ansættelse af referendarer ved Cour de cassation i Belgien påberåber sig en [erhvervsfaglig mastergrad] opnået i Frankrig?
- 2) Skal stillingen som referendar ved Cour de cassation i Belgien, hvis besættelse ifølge artikel 259k i code judiciaire er betinget af, at den pågældende har erhvervet en juridisk doktor- eller kandidatgrad, anses for et lovreguleret erhverv som omhandlet i artikel 3 i direktiv 2005/36 [...]?
- 3) Skal stillingen som referendar ved Cour de cassation [...] anses for en ansættelse i den offentlige administration som omhandlet i artikel 45, stk. 4, TEUF, med den virkning, at artikel 45 [TEUF] og 49 TEUF samt direktiv 2005/36 [...] ikke finder anvendelse i henhold til artikel 45, stk. 4, TEUF?
- 4) Såfremt artikel 45 [TEUF] og 49 TEUF samt direktiv 2005/36 [...] finder anvendelse i det foreliggende tilfælde, skal disse bestemmelser da fortolkes således, at de er til hinder for, at udvælgelseskomitéen for den udvælgelsesprøve, der gennemføres med henblik på ansættelse af referendarer ved Cour de cassation, gør adgangen til deltagelse i udvælgelsesprøven betinget af, at den pågældende har erhvervet en juridisk doktor- eller kandidatgrad ved et belgisk universitet, eller af, at det franske fællesskab, der er kompetent inden for uddannelsesområdet, har anerkendt, at den [erhvervsfaglige mastergrad] kan ligestilles med en juridisk doktor-, kandidat- eller mastergrad, der er erhvervet ved et belgisk universitet?
- 5) Såfremt artikel 45 [TEUF] og 49 TEUF samt direktiv 2005/36 [...] finder anvendelse i det foreliggende tilfælde, skal disse bestemmelser da fortolkes således, at udvælgelseskomitéen for den udvælgelsesprøve, der gennemføres med henblik på at ansætte referendarer ved Cour de cassation, har pligt til at sammenligne de kvalifikationer, som sagsøgeren har opnået på grundlag af sine eksamensbeviser samt sin erhvervserfaring, med de kvalifikationer, der opnås som følge af erhvervelsen af en juridisk doktor- eller kandidatgrad udstedt af et belgisk universitet, og i givet fald til at pålægge ham en udligningsforanstaltning som omhandlet i artikel 14 i direktiv 2005/36?«

21. Alain Laurent Brouillard anfægtede også det franske fællesskabs afgørelse af 27. oktober 2011 ved den forelæggende ret. Denne begæring om ophævelse, som ikke udgør en del af hovedsagen, blev afvist den 15. maj 2014.

22. Skriftlige indlæg er blevet indgivet af Alain Laurent Brouillard, af den belgiske og den italienske regering samt af Europa-Kommissionen. Alain Laurent Brouillard, den belgiske regering og Kommissionen har afgivet mundtlige indlæg under retsmødet den 25. marts 2015.



## Analyse

### *Indledende bemærkninger*

23. Med de første tre spørgsmål har den forelæggende ret i det væsentlige spurgt, om principperne om fri bevægelighed og direktiv 2005/36 finder anvendelse i hovedsagen. Jeg vil først undersøge, om omstændighederne i hovedsagen alene vedrører rent interne forhold, hvor artikel 45 TEUF ikke kan finde anvendelse (spørgsmål 1). Jeg vil derefter overveje, om artikel 45, stk. 4, TEUF udelukker anvendelsen af den øvrige del af denne artikel og af direktiv 2005/36 på hovedsagen (spørgsmål 3). Jeg vil videre undersøge, om stillingen som referendar ved Cour de cassation er et »lovreguleret erhverv« som omhandlet i direktiv 2005/36 (spørgsmål 2). Svaret på dette spørgsmål afgør, om dette direktiv finder anvendelse i hovedsagen.

24. Spørgsmål 4 og 5 bør undersøges samlet. De vedrører i det væsentlige, hvorvidt principperne om fri bevægelighed og direktiv 2005/36, såfremt de finder anvendelse i hovedsagen, er til hinder for, at udvælgelseskomitéen afslog Alain Laurent Brouillards ansøgning om at deltage i udvælgelsesprøven med den begrundelse, at han ikke havde de nødvendige akademiske grader, *uden* at sammenligne sidstnævnte med Alain Laurent Brouillards kundskaber og kvalifikationer, som han har opnået på grundlag af sine eksamensbeviser og sin erhvervserfaring, og, i givet fald, pålægge ham en udligningsforanstaltning som omhandlet i artikel 14 i direktiv 2005/36.

25. Jeg vil fremsætte tre indledende bemærkninger, inden disse spørgsmål behandles.

26. Jeg er for det første enig med den belgiske og den italienske regering i, at hovedsagen vedrører adgang til ansættelse i den offentlige administration i Belgien og ikke adgang til udøvelse af selvstændig virksomhed i denne medlemsstat. Artikel 49 TEUF er derfor ikke relevant, og jeg vil begrænse min analyse til artikel 45 TEUF og direktiv 2005/36.

27. Den forelæggende ret har dernæst tilsyneladende antaget, at artikel 4 og artikel 13, stk. 1, i direktiv 2005/36 har vertikal direkte virkning, og at Alain Laurent Brouillard derfor har ret til direkte at påberåbe sig disse bestemmelser i hovedsagen. Denne antagelse er korrekt. Disse bestemmelser kræver i ubetingede og tilstrækkeligt præcise vendinger, at en medlemsstats kompetente myndighed giver en person mulighed for at udøve et erhverv, hvor der kræves bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer, på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere, hvis vedkommende er kvalificeret til at udøve det samme erhverv i en anden medlemsstat<sup>11</sup>.

28. Endelig harmoniserer direktiv 2005/36 ikke betingelserne for at udøve lovregulerede erhverv i medlemsstaterne. Ved dette direktiv oprettes i stedet en ordning for anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer. Den giver den begunstigede adgang til i værtsmedlemsstaten at optage det lovregulerede erhverv, som han er kvalificeret til i hjemlandet, og til at udøve det i værtsmedlemsstaten på samme vilkår som dette lands egne statsborgere<sup>12</sup>. Såfremt alle de øvrige betingelser for anvendelse af direktiv 2005/36 er opfyldt (bl.a. at stillingen som referendar ved Cour de cassation er et »lovreguleret erhverv«), kunne Alain Laurent Brouillard derfor kun påberåbe sig dette direktiv, hvis han havde de erhvervsmæssige kvalifikationer, der krævedes for at udøve aktiviteter i

11 — Jf. analogt domme Beuttenmüller (C-102/02, EU:C:2004:264, præmis 55) [vedrørende artikel 3, litra a), i direktiv 89/48], og Aslanidou (C-142/04, EU:C:2005:473, præmis 33) [vedrørende artikel 3, litra a), i Rådets direktiv 92/51/EØF af 18.6.1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplerende af direktiv 89/48/EØF (EFT L 209, s. 25), som i det væsentlige svarer til artikel 3, litra a), i direktiv 89/48].

12 — Jf. artikel 1 og 4 i direktiv 2005/36. Med hensyn til Alain Laurent Brouillard er »værtsmedlemsstaten« som omhandlet i disse bestemmelser rent faktisk hans hjemland (Belgien).

Frankrig svarende til referendarens aktiviteter ved Cour de cassation<sup>13</sup>. Jeg er dog af den opfattelse, at stillingen som referendar ved den belgiske Cour de cassation ikke er et lovreguleret erhverv, således at direktiv 2005/36 ikke finder anvendelse i hovedsagen<sup>14</sup>. Hvis Domstolen er af samme opfattelse, skal den forelæggende ret ikke tage stilling til dette spørgsmål.

*Vedrører de faktiske omstændigheder i hovedsagen »rent interne forhold«, som ikke er omfattet af artikel 45 TEUF? (spørgsmål 1)*

29. Den belgiske regering har anført, at artikel 45 TEUF ikke finder anvendelse i hovedsagen, der ikke har en tilstrækkelig forbindelse til EU-retten. Selv om Alain Laurent Brouillard har baseret sit krav om at deltage i udvælgelsesprøven på en kandidatgrad, der er opnået i en anden medlemsstat, fulgte han dette universitetsstudie pr. korrespondance.

30. Jeg er ikke overbevist af den belgiske regerings argument.

31. Det er fast retspraksis, at traktatbestemmelser vedrørende den frie bevægelighed ikke finder anvendelse på aktiviteter, der i alle henseender er begrænset til én medlemsstat<sup>15</sup>. Disse bestemmelser sikrer imidlertid statsborgerne i en medlemsstat visse fordele, når disse – i kraft af, at de lovligt har haft bopæl på en anden medlemsstats område og dér har opnået erhvervsmæssige kvalifikationer – i forhold til deres oprindelsesstat befinder sig i en situation, der kan sammenlignes med situationen for alle andre retssubjekter, som er omfattet af de ved traktaten sikrede rettigheder og friheder<sup>16</sup>. Generelt kan arbejdskraftens frie bevægelighed ikke opnås fuldt ud, hvis medlemsstater kan nægte at give fordelene ved denne frihedsrettighed til deres egne statsborgere, som har udnyttet EU-retten til at opnå erhvervsmæssige kvalifikationer i andre medlemsstater. Samme betragtning gælder også i tilfælde, hvor en sådan statsborger har erhvervet en akademisk kvalifikation, der udvider hans grunduddannelse, og som han vil påberåbe sig efter sin tilbagekomst til sit hjemland<sup>17</sup>.

32. Alain Laurent Brouillard har påberåbt sig en grad, som han har opnået ved en akademisk institution i Frankrig. Han har derved udøvet sin ret til at modtage uddannelse leveret af et universitet, der er etableret i en anden medlemsstat. Hvorvidt der er sket en grænseoverskridende bevægelse for at opnå denne erhvervsmæssige kvalifikation, er på dette grundlag efter min mening irrelevant for, om artikel 45 TEUF finder anvendelse i hovedsagen. Antag eksempelvis, at en studerende, der er bosiddende i én medlemsstat, modtager fjernundervisning fra en uddannelsesinstitution, der er beliggende i en anden medlemsstat. Han skal efter planen aflægge sin sidste mundtlige eksamen på den pågældende uddannelsesinstitution. Han bliver dog af helbredsmæssige årsager forhindret i at rejse dertil. Den uddannelsesinstitution, der har afholdt fjernkurset, giver ham mulighed for at aflægge den mundtlige eksamen fra hans hjem via videokonference. Han består og modtager sit eksamensbevis. Jeg kan ikke se nogen begrundelse for, at den pågældende studerende ikke efterfølgende skulle være omfattet af artikel 45 TEUF som fortolket i retspraksis nævnt i punkt 31 ovenfor.

13 — Dette ville dog ikke være til hinder for, at Belgien krævede, at han gennemgik en prøvetid eller gik op til en egnedhedsprøve i henhold til artikel 14 i direktiv 2005/36.

14 — Jf. punkt 48-57 nedenfor.

15 — Jf. bl.a. domme López Brea og Hidalgo Palacios (C-330/90 og C-331/90, EU:C:1992:39, præmis 7-9) og Steen (C-332/90, EU:C:1992:40, præmis 9).

16 — Jf. bl.a. domme Knoors (115/78, EU:C:1979:31, præmis 24); Kraus (C-19/92, EU:C:1993:125, præmis 15) og Fernández de Bobadilla (C-234/97, EU:C:1999:367, præmis 30).

17 — Dom Kraus (C-19/92, EU:C:1993:125, præmis 16 og 17).

33. Som svar på et spørgsmål, jeg stillede ham under retsmødet, har Alain Laurent Brouillard under alle omstændigheder udtrykkeligt tilkendegivet, at han rejste til Poitiers universitet den 10. juli 2010 for at aflægge en mundtlig eksamen af tre timers varighed. Selv om det i den sidste ende er den nationale domstol, der skal tage stilling til de faktiske omstændigheder, kan Domstolen således (næsten sikkert) forudsætte, at der er sket en vis fysisk grænseoverskridende bevægelse, og at sagens faktiske omstændigheder ikke vedrører rent interne forhold.

*Er artikel 45, stk. 4, TEUF til hinder for, at den øvrige del af denne artikel og af direktiv 2005/36 finder anvendelse i hovedsagen? (spørgsmål 3)*

34. Den forelæggende ret har anmodet om en præjudiciel afgørelse af, om stillingen som referendar ved Cour de cassation udgør »ansættelse i den offentlige administration« som omhandlet i artikel 45, stk. 4, TEUF.

35. Under hensyntagen til den grundlæggende karakter af principperne om fri bevægelighed for og ligebehandling af arbejdstagere i EU bør omfanget af denne undtagelse ikke gå videre end dens oprindelige formål om at forbeholde medlemsstaterne muligheden for at begrænse udenlandske statsborgeres adgang til visse stillinger i den offentlige administration, hvori det forudsættes, at indehaverne føler en særlig solidaritet med staten, og at der består gensidige rettigheder og pligter, som er grundlaget for nationalitetsbåndet<sup>18</sup>. Som følge deraf vedrører undtagelsen i artikel 45, stk. 4, TEUF kun adgang for statsborgere fra andre lande til visse stillinger i en medlemsstats offentlige administration<sup>19</sup>.

36. Alain Laurent Brouillard er en *belgisk* statsborger, der ansøger om adgang til en stilling i den offentlige administration i *Belgien*. Artikel 45, stk. 4, TEUF er følgelig ikke en tilstrækkelig begrundelse for, at Belgien afviser at give ham den beskyttelse, som han har ret til i medfør af bestemmelsens første tre afsnit. Artikel 45, stk. 4, TEUF er derfor ikke til hinder for, at direktiv 2005/36 finder anvendelse på omstændighederne i hovedsagen.

37. I forbindelse med andre omstændigheder kan det være nødvendigt at afgøre spørgsmålet om, hvorvidt stillingen som referendar ved Cour de cassation udgør »ansættelse i den offentlige administration« som omhandlet i artikel 45, stk. 4, TEUF. Parterne har behandlet dette spørgsmål udførligt i deres skriftlige og mundtlige bemærkninger. Jeg vil derfor behandle det kort.

38. Stillingen som referendar ved Cour de cassation udgør efter min mening ikke »ansættelse i den offentlige administration« som omhandlet i artikel 45, stk. 4, TEUF.

39. Som en undtagelse fra de grundlæggende principper om den frie bevægelighed for arbejdstagere skal artikel 45, stk. 4, TEUF fortolkes strengt<sup>20</sup>.

18 — Dom Alevizos (C-392/05, EU:C:2007:251, præmis 69 og 70 og den deri nævnte retspraksis). Denne definition er baseret på Den Internationale Domstols dom i sagen Nottebohm (dom af 6.4.1955, Anden fase, ICJ Reports 1955, s. 23).

19 — Jf. domme Grahame and Hollanders (C-248/96, EU:C:1997:543, præmis 32) og Österreichischer Gewerkschaftsbund (C-195/98, EU:C:2000:655, præmis 36).

20 — Jf. bl.a. domme Colegio de Oficiales de la Marina Mercante Española (C-405/01, EU:C:2003:515, præmis 41) og Kommissionen mod Grækenland (C-460/08, EU:C:2009:774, præmis 29).



40. I sagen Kommissionen mod Belgien<sup>21</sup> hævdede den belgiske regering, at »ansættelse i den offentlige administration« er et institutionelt begreb, der ikke svarer til »udøvelse af offentlig myndighed« i den forstand, der er fastsat i den nuværende artikel 51 TEUF<sup>22</sup>. Det vigtige er ifølge denne regering arbejdsgiverens identitet snarere end karakteren af de aktiviteter, den ansatte udfører.

41. Domstolen afviste dette argument og fastsatte en funktionel fortolkning af begrebet »beskæftigelse i den offentlige administration«. Artikel 45, stk. 4, TEUF finder kun anvendelse, såfremt den pågældende arbejdstager 1) deltager direkte eller indirekte i udøvelsen af offentlig myndighed og 2) varetager opgaver, som skal sikre statens eller de andre offentlige kollektive enheders almene interesser<sup>23</sup>. Det afgørende er således, om en stilling er eller ikke er typisk for den offentlige administrations særlige virksomhed, når den er blevet overdraget udøvelsen af offentlig myndighed og ansvaret for varetagelsen af statens almene interesser<sup>24</sup>.

42. På grundlag af de oplysninger, Domstolen råder over, er jeg ikke enig med den belgiske og den italienske regering i, at ansættelse som referendar ved den belgiske Cour de cassation opfylder den første betingelse.

43. Stillingerne som præsident, vicepræsident og dommer ved Cour de cassation på den ene side og stillingerne som offentlig anklager, chefanklager og generaladvokater ved samme domstol på den anden side er netop typiske for den offentlige administrations særlige virksomhed i forbindelse med retshåndhævelse<sup>25</sup>. Disse stillinger indebærer enten afgørelse af appeller, der verserer for Cour de cassation, som er Belgiens domstol i sidste instans i civil- og strafferetlige sager, eller uafhængig rådgivning (formelle udtalelser) i forbindelse med disse appeller. Disse stillinger indebærer endvidere opgaver, som skal sikre statens almene interesser ved at sikre, at loven overholdes i forbindelse med både tvister mellem private parter og tvister, der involverer offentlige myndigheder.

44. Ifølge den belgiske regerings skriftlige og mundtlige indlæg yder referendarer ved Cour de cassation assistance og støtte til disse retsembedsmænd. Deres primære opgave er at undersøge sager, der verserer for denne domstol, undersøge juridiske forhold og bistå ovennævnte embedsmænd, når de udarbejder domme og udtalelser.

45. Den belgiske regering har ved retsmødet bekræftet, at referendarer ved Cour de cassation *ikke* har beføjelse til at træffe retlige afgørelser (eller endda deltage heri), ikke kan stille spørgsmål til parterne under retsmøder og ikke har afgørende indflydelse på den juridiske begrundelse for domme og udtalelser. Referendarer varetager deres opgaver alene under tilsyn af de retsembedsmænd, som de arbejder for, og som alene bærer ansvaret for deres domme og udtalelser. Referendarers varetagelse af vejledende og forberedende opgaver berører således ikke disse embedsmænds mulighed for frit at udøve deres retlige beføjelser.

46. Som følge deraf – selv om dette i sidste ende om nødvendigt afgøres af den forelæggende ret – ligger referendarers opgaver efter min mening for langt fra det væsentlige i den offentlige administrations virksomhed i forbindelse med retshåndhævelse til, at de indebærer (også indirekte) deltagelse i udøvelsen af offentlig myndighed<sup>26</sup>.

21 — 149/79, EU:C:1980:297.

22 — I henhold til denne artikel finder EUF-traktatens bestemmelser vedrørende etableringsretten ikke anvendelse på virksomhed, som »varigt eller lejlighedsvis er forbundet med udøvelse af offentlig myndighed«. I henhold til artikel 62 TEUF finder denne undtagelse også anvendelse på den frie bevægelighed for tjenesteydelser.

23 — Dom Kommissionen mod Belgien (149/79, EU:C:1980:297, præmis 10).

24 — Dom Kommissionen mod Belgien (149/79, EU:C:1980:297, præmis 12).

25 — Jf. i den henseende forslag til afgørelse fra generaladvokat Cruz Villalón Kommissionen mod Portugal (C-52/08, EU:C:2010:514, præmis 41).

26 — Jf. analogt vedrørende undtagelsen i artikel 51 TEUF domme Reyners (2/74, EU:C:1974:68, præmis 53) (vedrørende advokater i Belgien), Thijssen (C-42/92, EU:C:1993:304, præmis 22) (vedrørende »godkendte bestyrelsesmedlemmer« hos Controledienst i Belgien) og Peñarroja Fa (C-372/09 og C-373/09, EU:C:2011:156, præmis 44) (vedrørende sagkyndige i Frankrig).

47. Den belgiske regerings argument om, at artikel 310 i code judiciaire formelt klassificerer referendarer ved Cour de cassation som »medlemmer« af denne domstol, og at de delvist er underlagt de samme lovbestemmelser som dommere og andre retsmedlemmer vedrørende bl.a. udnævnelse og aflønning, ferie, »privilège de juridiction«<sup>27</sup> og forbuddet mod varetagelse af (visse) ikke-retlige opgaver, er efter min mening ikke af en sådan karakter, at de kan sætte spørgsmålstegn ved denne konklusion. Sådanne aspekter vedrører ikke direkte karakteren af de faktiske opgaver, der varetages af referendarer.

*Er stillingen som referendar ved den belgiske Cour de cassation et »lovreguleret erhverv« som omhandlet i direktiv 2005/36? (spørgsmål 2)*

48. Spørgsmålet, om direktiv 2005/36 finder anvendelse i hovedsagen, afhænger også af, om stillingen som referendar ved Cour de cassation er et »lovreguleret erhverv« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 2005/36. Dette afhænger igen af, om adgangen til og udøvelsen af dette erhverv forudsætter »bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer«<sup>28</sup>.

49. Den omstændighed, at den pågældende stilling i den offentlige administration i belgisk ret er vedtægtsbestemt, har ingen betydning for vurderingen af, om stillingen er et lovreguleret erhverv som omhandlet i direktiv 2005/36<sup>29</sup>.

50. Den belgiske regerings argument om, at stillingen som referendar ikke er opført på Kommissionens liste over lovregulerede erhverv, er også uden betydning. Denne liste er ikke en del af en bindende EU-retsakt og er derfor alene vejledende.

51. Kommissionen har anført, at udnævnelse som referendar ved Cour de cassation ikke kræver besiddelse af »bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 2005/36. En juridisk doktor- eller kandidatgrad eller en juridisk mastergrad er generelle eksamensbeviser, der giver adgang til en lang række forskellige erhverv. Udvælgelsesproceduren i forbindelse med ansættelse af referendarer omfatter desuden ikke en prøve, der fører til udstedelsen af et kvalifikationsbevis.

52. Jeg er enig i denne analyse.

53. Nogle af definitionerne i artikel 3 i direktiv 2005/36 fastsætter nyttige retningslinjer for fortolkningen af begrebet »bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer«. I henhold til artikel 3, stk. 1, litra b), er erhvervsmæssige kvalifikationer, kvalifikationer som er attesteret ved et uddannelsesbevis. I henhold til artikel 3, stk. 1, litra c), omfatter uddannelsesbeviser beviser for en »erhvervskompetencegivende uddannelse, der overvejende har fundet sted i [EU]«. I artikel 3, stk. 1, litra e), i direktiv 2005/36 defineres »lovreguleret uddannelse« endvidere som »enhver uddannelse, som er *specifikt rettet* mod udøvelse af et bestemt erhverv, og som består af et uddannelsesforløb, om fornødent suppleret med en erhvervsuddannelse, en praktisk uddannelse eller erhvervspraktik«<sup>30</sup>.

54. På den baggrund er det efter min mening klart, at ikke alle akademiske grader kan anses for bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer som omhandlet i direktiv 2005/36. Kun akademiske grader, der specifikt har til formål at forberede kandidaterne til at udøve et bestemt erhverv, og som attesterer, at de pågældende har afsluttet en erhvervskompetencegivende uddannelse, der overvejende har fundet sted i EU, er omfattet af dette begreb.

27 — I forbindelse med visse overtrædelser prøves retsmedlemmer i Belgien i første instans ved appeldomstole (artikel 479 i den belgiske straffelov).

28 — Parterne er enige om, at stillingen som referendar ved Cour de cassation ikke er et erhverv, der udøves af medlemmer af de sammenslutninger og organisationer, som er opført på listen i bilag I til direktiv 2005/36. Den kan derfor ikke behandles som et lovreguleret erhverv på grundlag af artikel 3, stk. 1, litra a), sidste punktum, sammenholdt med artikel 3, stk. 2, i samme direktiv.

29 — Dom Burbaud (C-285/01, EU:C:2003:432, præmis 42 og 43 og den deri nævnte retspraksis).

30 — Min fremhævelse.

55. De akademiske kvalifikationer, der kræves for at blive udnævnt som referendar ved Cour de cassation, har ikke specifikt til formål at sætte de pågældende personer i stand til at varetage stillingen som referendar ved denne domstol, men at give adgang til en bred vifte af erhverv. Henset til deres generelle karakter attesterer disse kvalifikationer ikke, at vedkommende har afsluttet en specifik erhvervskompetencegivende uddannelse, og de udgør derfor ikke »bestemte erhvervsmæssige kvalifikationer«. Alain Laurent Brouillard kan derfor ikke påberåbe sig direktiv 2005/36 i hovedsagen.

56. Den omstændighed, at referendarer udvælges på grundlag af en udvælgelsesprøve, der omfatter en sammenlignende bedømmelse af kandidaterne, har ingen betydning for denne konklusion. I Rubino-sagen konstaterede Domstolen, at en bestået udvælgelsesprocedure med henblik på at udvælge et forudbestemt antal af personer på grundlag af en sammenlignende bedømmelse af kandidaterne snarere end ved at anvende absolutte kriterier, og som fører til et bevis, hvis gyldighed er strengt tidsbegrænset, ikke kunne anses for en erhvervsmæssig kvalifikation som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra b), i direktiv 2005/36<sup>31</sup>.

57. Min konklusion ændres heller ikke af artikel 259I i code judiciaire, som bestemmer, at udnævnelsen af referendarer ved Cour de cassation først bliver permanent tre år efter deres ansættelse. Under visse omstændigheder kan obligatorisk uddannelse i en bestemt periode ganske vist bidrage til at klassificere et erhverv som lovreguleret. I Burbaud-sagen konkluderede Domstolen eksempelvis, at en stilling som direktør inden for det offentlige sygehusvæsen i Frankrig var et lovreguleret erhverv. Begrundelsen for denne konklusion var i det væsentlige, at den pågældende stilling i henhold til fransk ret er forbeholdt personer, der har gennemført en uddannelse på École Nationale de la Santé Publique og har bestået den afsluttende eksamen, som bekræfter, at de er i besiddelse af de teoretiske og praktiske kundskaber, der kræves for at lede et hospital<sup>32</sup>. Disse krav kan dog ikke sammenlignes med de krav, der er fastsat i de i den foreliggende sag omhandlede nationale bestemmelser. Den belgiske regering har under retsmødet bekræftet, at disse bestemmelser ikke fastsætter et bestemt uddannelsesprogram, der fører til et uddannelsesbevis, hvoraf det fremgår, at kandidaterne har de krævede erhvervsmæssige kvalifikationer. Som det fremgår af ordlyden af artikel 259I, er den treårige periode efter den indledende udnævnelse snarere tænkt som en prøveperiode, som sætter de retsbedsmænd, som referendarerne skal bistå, i stand til at vurdere, om vedkommende varetager sine opgaver tilfredsstillende, og dermed tage stilling til, om vedkommendes udnævnelse skal gøres permanent<sup>33</sup>.

*Hvilke forpligtelser blev udvælgelseskomitéen pålagt i medfør af artikel 45 TEUF? (spørgsmål 4 og 5)*

58. Jeg har konkluderet, at direktiv 2005/36 ikke finder anvendelse i hovedsagen. Min analyse af spørgsmål 4 og 5 vedrører derfor alene artikel 45 TEUF. Skulle udvælgelseskomitéen i henhold til denne bestemmelse efterprøve, om Alain Laurent Brouillards akademiske kvalifikationer kombineret med hans erhvervs erfaring gav ham kundskaber og kvalifikationer svarende til de kundskaber og kvalifikationer, der attesteres ved en juridisk doktor-, kandidat- eller mastergrad opnået ved et belgisk universitet?

31 — Dom Rubino (C-586/08, EU:C:2009:801, præmis 32).

32 — Dom Burbaud (C-285/01, EU:C:2003:432, præmis 44-53).

33 — Denne periode kan derfor ikke sammenlignes med den praktikperiode, der er en forudsætning for adgang til erhvervet som advokat. Jf. domme Morgenbesser (C-313/01, EU:C:2003:612, præmis 51) og Peśla (C-345/08, EU:C:2009:771, præmis 23).

59. Da betingelserne for at udøve det pågældende erhverv ikke er harmoniseret, er EU-retten ikke til hinder for, at en medlemsstat gør udnævnelsen til referendar ved en af dens domstole betinget af specifikke kundskaber og kvalifikationer, der dokumenterer, at vedkommende er egnet til den pågældende stilling<sup>34</sup>. Denne kompetence skal dog udøves under iagttagelse af de grundlæggende friheder, som er sikret ved traktaten<sup>35</sup>.

60. Ifølge fast retspraksis har myndighederne i en medlemsstat, når de behandler en ansøgning om tilladelse til at udøve et erhverv, hvortil adgangen ifølge national ret er betinget af, at vedkommende har et eksamensbevis eller erhvervsmæssige kvalifikationer, pligt til at tage hensyn til vedkommendes faglige kvalifikationer, idet de skal foretage en sammenligning mellem de kvalifikationer, der er dokumenteret ved vedkommendes eksamensbeviser, certifikater og andre kvalifikationsbeviser samt hans relevante erhvervserfaring, og de krav om faglige kvalifikationer, der ifølge national ret stilles med henblik på udøvelsen af det pågældende erhverv<sup>36</sup>.

61. Ved denne undersøgelse skal medlemsstatens myndigheder objektivt kunne konstatere, at indehaveren af et udenlandsk eksamensbevis har kundskaber og kvalifikationer, som er, om ikke identiske med, så dog i det mindste på samme niveau som de kundskaber og kvalifikationer, der attesteres ved det i landet selv udstedte eksamensbevis. Ved denne vurdering skal der alene tages hensyn til det kundskabs- og kvalifikationsniveau, som en person med et sådant eksamensbevis må formodes at have opnået, når henses til indholdet og varigheden af den teoretiske og praktiske uddannelse, der ifølge eksamensbeviset er gennemført<sup>37</sup>. De kundskaber, som er dokumenteret ved et eksamensbevis, der er udstedt i en anden medlemsstat, og de kvalifikationer og den erhvervserfaring, der er opnået i denne, samt den erfaring, der er opnået i den medlemsstat, hvor kandidaten ønsker optagelse, skal endvidere undersøges i forhold til de erhvervsmæssige kvalifikationer, der kræves i henhold til værtsmedlemsstatens regler<sup>38</sup>.

62. For så vidt som enhver form for praktisk erfaring med udøvelsen af virksomhed vedrørende det erhverv, hvortil der ansøges om adgang, kan styrke en ansøgers kundskaber, skal de kompetente nationale myndigheder tage hensyn til enhver praktisk erfaring, der kan være nyttig i forhold til udøvelsen af det erhverv, hvortil der ønskes adgang. Den præcise værdi, der skal tillægges denne erfaring, skal fastsættes af den kompetente nationale myndighed i lyset af de særlige opgaver, der er udført, de kundskaber, der er erhvervet og anvendt ved udførelsen af disse opgaver, samt det ansvar og den grad af uafhængighed, vedkommende har haft<sup>39</sup>.

63. En medlemsstat kan ved denne undersøgelse tage hensyn til de objektive forskelle, der findes både med hensyn til de retsforrifter vedrørende det pågældende erhverv, der gælder i oprindelsesmedlemsstaten, og virkefeltet herfor<sup>40</sup>. Hvad angår juridiske erhverv, kan en medlemsstat således foretage en sammenligning af eksamensbeviser, således at der tages hensyn til forskelle mellem de pågældende nationale retsforrifter. Hvis det på grundlag af sammenligningen af eksamensbeviserne kan konstateres, at de kundskaber og kvalifikationer, der er dokumenteret ved det udenlandske eksamensbevis, kun delvist svarer til de krav, der stilles i de nationale bestemmelser, er værtsmedlemsstaten berettiget til at kræve, at vedkommende dokumenterer, at han har erhvervet de manglende kundskaber og kvalifikationer (eksempelvis gennem erhvervserfaring)<sup>41</sup>.

34 — Jf. bl.a. domme Vlassopoulou (C-340/89, EU:C:1991:193, præmis 9 og den deri nævnte retspraksis) og Fernández de Bobadilla (C-234/97, EU:C:1999:367, præmis 11).

35 — Jf. bl.a. dom Mac Quen m.fl. (C-108/96, EU:C:2001:67, præmis 24 og 25).

36 — Jf. domme Vlassopoulou (C-340/89, ECR, EU:C:1991:193, præmis 16) og Morgenbesser (C-313/01, EU:C:2003:612, præmis 57).

37 — Jf. domme Vlassopoulou (C-340/89, EU:C:1991:193, præmis 17) og Morgenbesser (C-313/01, EU:C:2003:612, præmis 66 og 68).

38 — Dom Pešla (C-345/08, EU:C:2009:771, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).

39 — Dom Vadorou m.fl. (C-422/09, C-425/09 og C-426/09, EU:C:2010:732, præmis 67-69).

40 — Med hensyn til Alain Laurent Brouillard er hans »hjemland« faktisk Frankrig, hvor han fik sin erhvervsfaglige mastergrad, som han har påberåbt sig i hovedsagen. Hans »værtsmedlemsstat« er Belgien (jf. fodnote 12 ovenfor).

41 — Domme Vlassopoulou (C-340/89, EU:C:1991:193, præmis 18-20) og Morgenbesser (C-313/01, EU:C:2003:612, præmis 69-71).



64. Det fremgår af hovedsagen, at Alain Laurent Brouillard øjensynligt ikke har erhvervet, hvad der i Belgien betragtes som en komplet juridisk uddannelse. Han har navnlig under retsmødet bekræftet, at den erhvervsfaglige mastergrad, som han fik opnåede ved Poitiers universitet, ikke omfattede kurser i belgisk ret. Han har videre medgivet, at det pågældende eksamensbevis ikke omfattede kurser i forvaltningsret og socialret, der i det franske fællesskab i Belgien skal gennemføres for at bestå jurastudiets andet trin.

65. Alain Laurent Brouillards erhvervsfaglige mastergrad er dog en universitetsgrad, der dækker visse aspekter af en juridisk uddannelse. Den har derfor umiddelbart en vis relevans med hensyn til det kvalifikationsniveau, der kræves for at blive referendar ved Cour de cassation.

66. Alain Laurent Brouillard har endvidere over for de belgiske myndigheder påberåbt sig ikke kun sine akademiske kvalifikationer, men også sin erhvervs erfaring som helhed med henblik på at godtgøre, at han var kvalificeret til stillingen<sup>42</sup>. Han har anført, at hans flerårige ansættelse ved Cour de cassations afdeling for dokumentation og tekstoverensstemmelse, som dækker en stor del af de opgaver, der varetages af referendarer, kombineret med hans akademiske kvalifikationer, gav ham kundskaber og kvalifikationer svarende til dem, der kræves for at blive ansat som referendar.

67. På den baggrund<sup>43</sup> skulle udvælgelseskomitéen undersøge, om de kundskaber og kvalifikationer, som Alain Laurent Brouillard havde tilegnet sig gennem hele sin erhvervs karriere, herunder som ansat ved Cour de cassations afdeling for dokumentation og tekstoverensstemmelse, i tilstrækkelig grad dokumenterede, at han var i besiddelse af de kvalifikationer, han øjensynligt manglede, hvis der alene henses til eksamensbeviser.

68. Det er efter min mening tvivlsomt, om den i hovedsagen omhandlede afgørelse er i overensstemmelse med disse principper, for så vidt som udvælgelseskomitéen tilsyneladende alene har henholdt sig til den omstændighed, at Alain Laurent Brouillard ikke var i besiddelse af de akademiske kvalifikationer, der kræves for at blive ansat som referendar. Dette skal imidlertid i sidste ende afgøres af den forelæggende ret på grundlag af alle relevante omstændigheder.

### Forslag til afgørelse

69. På baggrund af ovennævnte bemærkninger foreslår jeg, at de præjudicielle spørgsmål, som Conseil d'État (Belgien) har forelagt, besvares således:

- »1) Artikel 45 TEUF finder anvendelse i en situation, hvor en belgisk statsborger, der er bosat i Belgien, og som ikke har udøvet erhvervsmæssig virksomhed i en anden medlemsstat, til støtte for sin ansøgning om at få adgang til en udvælgelsesprøve med henblik på ansættelse af referendarer ved Cour de cassation i Belgien bl.a. påberåber sig en kvalifikation opnået ved et fransk universitet.
- 2) Den undtagelse, der er fastsat i artikel 45, stk. 4, TEUF, kan ikke anvendes af en medlemsstat over for dens egne statsborgere, og den ovenfor beskrevne situation er derfor ikke undtaget med denne begrundelse fra anvendelsesområdet for Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 7. september 2005 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer.
- 3) Stillingen som referendar ved den belgiske Cour de cassation er ikke et »lovreguleret erhverv« som omhandlet i direktiv 2005/36.

42 — Dette bekræftes øjensynligt af det brev, som Alain Laurent Brouillard fremsendte til præsidenten for Cour de cassation den 24.5.2011, som indgår i den nationale sagsakt indgivet til Domstolen.

43 — Den i punkt 60-63 ovenfor citerede retspraksis indebærer ikke, at enhver kvalifikation, der er opnået i en anden medlemsstat, uanset hvor lille betydning den har for adgangen til og udøvelsen af det berørte erhverv, udløser et krav om vurdering af erhvervs erfaring opnået i værtsmedlemsstaten eller andre steder. Et sådant krav ville være uforholdsmæssigt.



- 4) Artikel 45 TEUF er til hinder for, at en offentlig myndighed i en medlemsstat nægter en person adgang til deltagelse i en udvælgelsesprøve med henblik på ansættelse af referendarer med den begrundelse, at han ikke er i besiddelse af en juridisk doktor-, kandidat- eller mastergrad opnået ved et universitet i den pågældende medlemsstat eller et eksamensbevis, der er opnået i udlandet, og som er anerkendt som ligestillet af en anden offentlig myndighed i den pågældende medlemsstat, uden at efterprøve, om alle hans akademiske kvalifikationer, herunder kvalifikationer der er opnået i en anden medlemsstat, og som er tilstrækkeligt relevante for adgangen til og udøvelsen af dette erhverv, kombineret med hans erhvervserfaring, giver vedkommende tilsvarende kundskaber og kvalifikationer.«